Ад першадрукара Скарыны да сучаснай беларускай кнігі

да 505-годдзя гісторыі беларускага кнігадрукавання

Новік Валянціна Баляславаўна
Тур’янская сельская бібліятэка

Частка першая

Францыск Скарына

Францыск Скарына нарадзіўся ў 1490-х гадах у сям'і заможнага купца Лукі Скарыны.
Па некаторых дадзеных Францыск Скарына нарадзіўся менавіта ў дзень сонечнага зацьмення што паўплывала на стварэнне яго асабістага знака вядомага як "Сонца і Месяц". Сам будучы пісьменнік вылучаўся асаблівай цягай да вучобы. Ужо пасталеўшы ён вырашыў адправіцца ў доўгае падарожжа па веды па Еўропе. Атрымаўшы цудоўную адукацыю ў Кракаве і Панове Скарына аказваецца ў Празе. У горадзе ён апынуўся таму што прыдумаў дзіўную па тых часах ідэю: стварыць біблію на зразумелай для свайго народа мове. Але грошай Францішку Скарыну не хапала, таму на дапамогу прыйшлі мецэнаты. Францыска замовіў друкарскае абсталяванне, пачаў перакладаць біблію на славянскую мову і пісаць да яе каментарыі. У жніўні 1515 г. выйшла на свет Псалтыр. Ён стаў першай друкаванай кнігай для ўсходніх славян. Сам Скарына не мог не паклапаціцца пра сябе, змясціўшы свой малюнак сярод старонак бібліі. У Празе Скарына падрыхтаваў да друку больш за 20 кніг бібліі, кожная з якіх мела прадмову і пасляслоўе. Каля 1520 г. Францыск пераехаў у Вільню дзе заснаваў першую ў ВКЛ друкарню. Тут жа ў 1522 г. выйшла «Малая падарожная кніжка». "Малая падарожная кніжыца" ўяўляла сабой даведнік таго часу. У ёй акрамя малітваў і псалмоў можна было даведацца пра велікодныя святы, зацьменні, дні раўнадзенства. Пасля смерці асноўных спонсараў Скарыны кнігадрукаванне Скарыны часова прыпынілася, але развіццё беларускага кнігадрукавання было ўжо не спыніць.

Частка другая

Дзверы ў навукі

Першая на тэрыторыі сучаснай Беларусі друкарня была заснавана ў 1593 годзе ў Брэсце Пад папячыцельствам Мікалая Радзівіла Чорнага, менавіта ў ёй напісалі Брэсцкую ці Радзівілаўскую біблію. Гэта быў дасканалы шэдэўр: скураны пераплёт, 738 старонак, мноства гравюр і віньетак. Князю гадавы тыраж абышоў 10 тысяч дукатаў. Гэта быў увесь яго гадавы даход. Пасля смерці Радзівіла яго сваякі, прыхільнікі іншых рэлігій, спалілі амаль усе экземпляры.

У другой палове XVI стагоддзя была заснавана Нясвіжская друкарня. Некаторы час ёй кіраваў Сымон Будны, тут ён выпусціў у свет знакаміты «Катэхізіс». Гэтая кніга была прадметам гарачых абмеркаванняў сярод адукаваных людзей як у Вялікім Княстве Літоўскім так і за яго межамі.

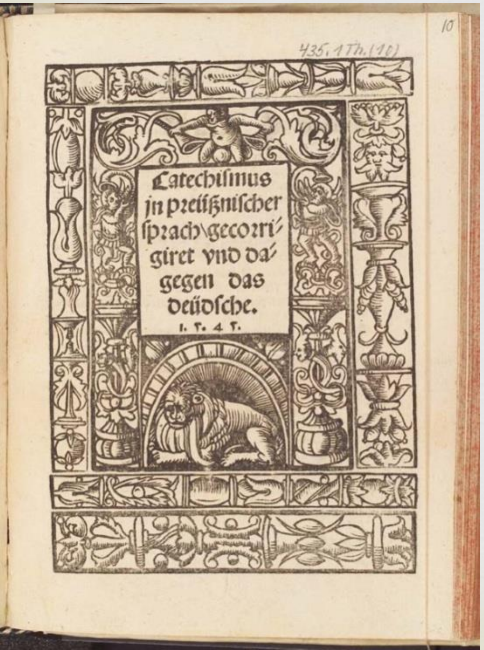

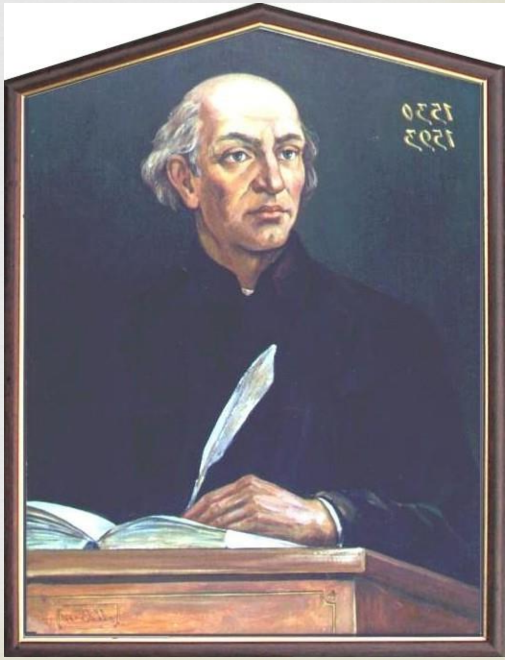

У першай палове XIX ст. у літаратуры з'явіўся новы, рамантычны кірунак, які садзейнічаў арыентацыі на жывую мову і фальклор. Самым яскравым прадстаўніком гэтага напрамку быў вялікі польскі і беларускі паэт Адам Міцкевіч, які прысвяціў беларускай зямлі адзін з самых значных сваіх твораў.

Да гэтага ж часу адносіцца пачатак літаратурнай дзейнасці Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, якога лічаць родапачынальнікам сучаснай беларускай літаратуры.

Важную ролю ў развіцці беларускай літаратуры адыгралі першыя легальныя беларускія газеты "Наша доля" і асабліва "Наша ніва", вакол якой аб'ядналіся Янка Купала, Якуб Колас, Алаіза Пашкевіч, Максім Багдановіч, Змітрок Бядуля, Максім Гарэцкі, Канстанцыя Буйла, Алесь Гарун і іншыя.

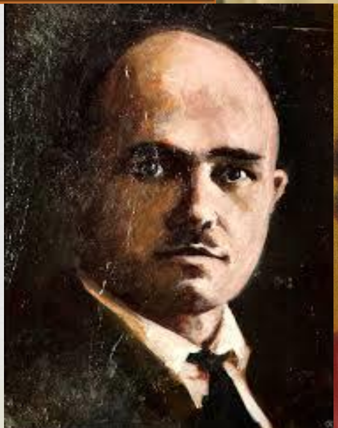
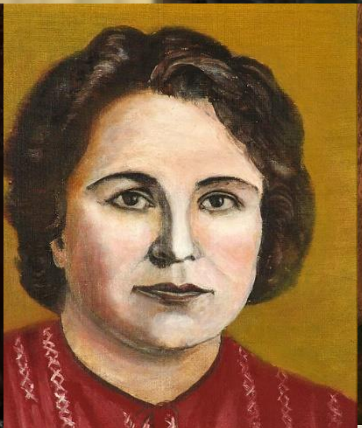
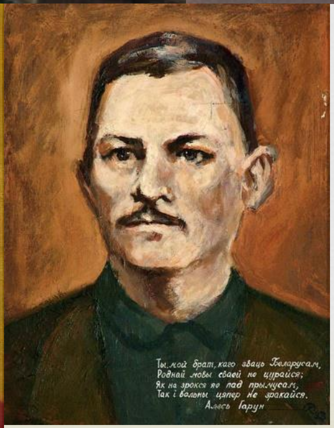

У гады Вялікай Айчыннай вайны асабліва актуальнымі былі мастацкая публіцыстыка і сатыра. Самыя значныя дасягненні ў паэзіі – цыкл Пімена Панчанкі, паэма Аркадзя Куляшова. Вяршыня беларускай прозы ваенных гадоў - раманы Кузьмы Чорнага. Для беларускай савецкай літаратуры надоўга вызначальнай становіцца тэма вайны: празаічныя творы Івана Шамякіна, Міхася Лынькова, Алеся Адамовіча, Івана Пташнікава, паэма Рыгора Барадуліна, творчасць Васіля Быкава. Акрамя ваеннай тэматыкі беларуская проза адлюстроўвала праблемы жыцця беларускай вёскі: Іван Мележ, Янка Брыль, творы Адамчыка, Стральцова. Актывізуецца гістарычны жанр, самым яскравым прадстаўніком якога з'яўляецца Уладзімір Караткевіч. У сярэдзіне 1950—1970-х гг. у беларускую паэзію прыйшло шмат яркіх творчых індывідуальнасцяў, сярод якіх Рыгор Барадулін, Генадзь Бураўкін, Алег Лойка, Ніл Гілевіч, Яўгенія Янішчыц, Сяргей Законнікаў, Генадзь Пашкоў, Алесь Разанаў і інш. Самыя значныя імёны беларускай драматургіі гэтага перыяду – Андрэй Макаёнак , Аляксей Дудараў.

Творчыя намаганні прадстаўнікоў беларускай літаратуры аб'ядноўвае Саюз беларускіх пісьменнікаў, які з'яўляецца грамадскай арганізацыяй. Паэтычныя і празаічныя творы беларускай літаратуры перакладзены на мовы многіх народаў свету. За час свайго існавання Дзень беларускага пісьменства стаў значнай падзеяй культурнага жыцця краіны. Гэтае свята заклікана павышаць прэстыж пісьменства як асновы шматвяковай культуры, узмацняць яе ролю і значэнне ў духоўным жыцці грамадства, а таксама аддаць даніну глыбокай павагі вялікім беларускім асветнікам. З кожным годам свята становіцца ўсё папулярнейшым і ўсё больш людзей адзначаюць яго, удзельнічаючы ў розных мерапрыемствах, прымеркаваных да гэтага дня.